

Galata Mevlevihanesinde Halet Efendi Kütüphanesi —
Bibliothèque de Halet Efendi, Ministre des Aff. Etrangères
de Mahmoud II, au Tekké - Beyoğlu

Halet Efendi Kütüphanesi

Türk zekâ ve dehasının verimli bir mahsulü ve bugünkü ve yarınki tetkik ve tettebbü âleminin berrak ve kandırıcı bir kaynağı olan eski kitaplarımızın toplu buldukları kitap hazineleri, daha doğrusu kitap defineleri hakkında az çok bir fikir verebilmek üzere, bunlardan bir iki tanesinin mahiyet ve ehemmiyetlerini tebarüz ettirmek faydalı olur.

İlk önce kütüphanelerimizden en küçük ve çoklarımıza hemen hemen meçhul olan Halet efendi kütüphanesini ele alıyorum. Osmanlı tarihlerinde iyi, kötü bir nam bırakmış olan meşhur Halet Mehmet Sait efendinin kütüphanesi Galata Mevlevihanesinin dış kapısının sağ tarafında, kurşun kubbeli çok metin ve kütüphane olarak yapılmış güzel bir binadır.

Altında ve etrafında çeşmesi ve bir de zarif sebili vardır. 1230 tarihinde tesis edilmiştir. Kütüphane ve kitapların iki vakfiyesi vardır. Birincisinin tarihi 1235, ikincisinin de 1237 dir. İlk mütevellî Keçeci Zade İzzet Moladır. Birinci vakfiyedeki kitap miktarı 266, ikincisinde 547 olmak üzere 711 dir. Vakfiyenin tanziminden sonra yine Halet Efendi tarafından kütüphaneye konulan bazı kitaplarla

bir kısmı Mevlevi olan ashâbı hayır tarafından bu kütüphaneye teberrü edilmiş ve ayrı bir kısmında kaydolunmuş daha 232 kitap vardır ki, bugün kütüphane mevcudu 1081 dir.

Kütüphanenin idaresi, kitapların korunması, memurların temini maişeti ve kendisinin çok bağlı bulunduğu Mevlevihanenin ve vazife sahipleri dedelerin huzur ve refah ile yaşamaları için tahsisler yapmış ve bunlara karşılık olmak üzere çoğu Yunanistan'da mühim arazi ve çiftlikler vesair akarlar vakfeylemiştir.

Halet Efendinin kitaplarının hepsi yazmadır. İçlerinde çeşitli yazı, cilt, tezyin, tezhip ve minyatür bakımından bir çok nefis ve nadide eserler bulunduğu gibi, mevzuları itibariyle bilhassa tasavvuf, mevlevilik ve onun menkıbi, divan, edebiyat ve farisi eserler mühim bir miktar teşkil etmektedir; denilebilir ki bu kütüphane tasavvuf âlimlerinden, divan edebiyat mensuplarından ve mevlevi reislerinden mürekkep bir heyeti mahsusa tarafından ve Halet Efendinin parası hiç esirgenmeden toplanan eserlerle ve Efendinin haiz olduğu siyasi ve içtimâî nüfuz ve mevkii ve mevleviliğe olan ferti intisab ve muhabbeti karşısında ona yaranmak ve ondan nasip almak emelinde koşanların hediye ettikleri nefis kitaplarla doludur.

Meşhur hattatlardan Yedikuleli Zadenin, Üsküdarlı İzzettinin, Yusuf dedenin, Yahyanın hatlariyle yazılı mushafı şeriflerle Türkçe tefsirli bir mushaftan ve her bakımdan emsali nadir tefsir ve hadise ait eserlerden başka, bilhassa yukarda işaret ettiğimiz gibi tasavvuf, divan ve tarih kitapları mebzul ve hepsi birbirinden nefis ve kıymetlidir. 168 adedi bulan tasavvuf kitapları arasında 169 - 173 numaralarda kayıtlı beş tane Mesnevî, 185 - 187 de üç tane Marifetname, Şahidin Gülşen tevhidi 225, Gulsenraz şerhi 227, Sultan Veledin Rebabnamesi 239, Şarihin el yazısıyla Mesnevî şerhi 274, Şeyh Atarın Musibetnamesi 240, İshak hotanın Vahdetnamesi 344. başka kütüphanelerde az tesadüf edilen çok mühim asarı nefiscedendir.

Tarih kitapları arasında Müverrih Hoca Sadettinin çok nefis bir Tacüttevarihî 585, Tercümei Esamii Büldan 607, Ahvali Salâtini Osmaniye 610, Âşık Çelebinin kendi el yazısıyla olduğu kaydedilen Menazirilavalim 616

cidden nevadirden sayılacak derecede kıymetlidir.

Hele divan kısmını teşkil eden kitaplar arasında Saip Divanı 648, Şahinin 651, Nazımın 658, Nasip Dedenin 659, Muhteşemin 665, Şeyhülislâm Şerif Efendinin 672, Mekki Efendinin 674, Nedimin 675, Ragıp Paşanın 676, Nabinin 683, Yunus Emrenin 688, Hoca Neşetin 692, Hakaninin 700, Keçeci zade Leylâ Hanımın 701, Bosnalı Fazıl Paşanın 702 numarada kayıtlı divanları her bakımdan kütüphanenin kıymetini artıran güzide eserlerden ve büyük kıymetler taşıyan ecdat yadigârlarıdır. Bu kütüphaneye katıldığını söylediğim 252 kitap arasında da Mahbubülkülüp, Gülşeni - irfan, Molla Cenaninin Şakinamesi, Firdesinin Şehnamesi, Eflâki Dedenin Menakibi Evliyası, Galip Dedenin Hüsn-ü - Aşkî, ve Yahya Beyin Şahü Gedası yazı, cilt ve tezyin ve tezhip bakımından kütüphanenin kıymetini çok arttırmıştır.

Evkaf nezareti zamanında seçilen bir heyetin Halet Efendi Kütüphanesindeki müzelik kitapları tefrik ve bunların müzeye kaldırılarak teşhirini temin için kütüphanede günlerce meşgul olduklarını biliyorum. Hatırimda kal-

Galata Mevlevihanesinde Halet Efendi Türbesi
Mausolée de Halet Efendi

diğına göre heyet içinde Ali Emiri efendi, Bursalı Tahir Bey ve Evkaftan Amasyalı müverrih Hüseyin Hüsamettin Efendi vardı. Bunlar Kütüphanede iki yüzdən fazla kitabın, yani Halet Efendi Kütüphanesindeki kitapların hemen üçte birinin tam müzeliği asarı nefiseden olduğunu tesbit etmişlerdir. Fakat kütüphaneye nezareti olan Galata Mevlevihanesi şeyhi Ahmet Celâlettin Dedenin nezaretine müracaatla kütüphanenin iyi bakıldığı, müstakil, kurşun kubbeli, metin, her türlü taarruzdan ve yangından masun bulunduğunu ve Mevlevihanenin de bir şerefi olduğu gibi Galata ve Beyoğlunun yegâne bir kütüphanesi olduğu için kitapların en mühim kısmının buraya kaldırılmasından sarfı nazarla, burasının bir müze olarak yerinde ibkasını rica ve ısrar

ve bizzat Sultan Reşat merhuma müracaat etmesi üzerine, kitaplar tamamen ona bırakılmıştı. Fakat bir müddet geçtikten sonra ve kütüphanelerin tevhidî sırasında yalnız müzeliği değil, bütün kitaplar Süleymaniye'deki Vakıf Kütüphaneye kaldırılmıştır. Kütüphaneye bugün Galata polis karakolu olarak kullanılmaktadır.

Bu kütüphaneden yalnız iki kitabın İslâm ve Türk Eserleri (eski Evkaf) Müzesinde olduğunu biliyorum. Birisi hiç bir kütüphanede bu kadar nefis bir nüshası bulunmayan 343 numaralı Hamsei - atâi, diğeri de aynı nefaseti ve büyük bir kıymeti haiz olan 375 numarada kayıtlı Şehnamei - Firdevs'tir.

Esat SEREZLİ

